

EVALUAREA SISTEMULUI DE CONTROL INTERN ÎN CADRUL BĂNCILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Stela CIOBU,¹ conf. univ., dr.
Academia de Studii Economice din Moldova,
Ion CARA, drd.²,
Academia de Studii Economice din Moldova

În condițiile actuale ale dezvoltării globale, este necesar a fi creat un sistem eficient de control intern ca unul dintre principalele instrumente pentru minimizarea nivelului riscurilor bancare și asigurarea securității economice a băncii. Astfel, acest studiu este foarte necesar întrucât subliniază relevanța și nevoile unor strategii de control intern eficiente, în conformitate cu cele mai bune practici globale. Studiul prezintă o analiză a rolului controlului intern în securitatea economică a băncilor, principalele criterii pentru evaluarea eficacității controlului intern al băncilor din Republica Moldova, prin utilizarea indicatorilor reprezentativi ai componentelor controlului intern. De asemenea, a fost luată în considerare practica actuală de organizare a controlului intern și a fost evaluată eficacitatea acestuia.

Pe baza constatărilor, importanța politicilor de control intern în băncile din Republica Moldova nu poate fi supraevaluată. Acest lucru se datorează faptului că cu cât controlul intern este mai mare, cu atât riscurile bancare sunt mai mici. Constatăm că indiferent de existența sistemelor de control intern, eficiența lor nu poate fi garantată.

Cuvinte cheie: control intern, gestionarea riscurilor, guvernanză corporativă

JEL: M42, G21, G28, G32

1. Introducere

Dezvoltarea sectorului bancar este esențială pentru o economie prosperă a unei țări în curs de dezvoltare. Principalii factori ai performanței bancare sunt cei interni, specifici băncii, însă, unii factori externi la fel au o importanță majoră. Reglementarea macroprudențială a băncilor și contribuția acesteia la salvagardarea stabilității sistemului financiar, inclusiv prin consolidarea rezilienței sistemului financiar și prin diminuarea acumulării de riscuri sistemice, nu poate asigura eficiența controlului intern și performanțelor băncilor, astfel, autoreglementarea, disciplina internă, respectarea și consolidarea încrederii acționarilor prin controale interne devin indispensabile. Acționarii și alte părți interesate au încredere într-un sistem de control intern eficient. Totodată, este în interesul conducerii să vadă controalele interne ca pe un instrument managerial, mai degrabă decât să antagonizeze introducerea tuturor formelor de măsuri de control intern [1].

În scopul îndeplinirii eficiente a funcțiilor controlului intern, acestea trebuie să fie consecvente și să urmărească un obiectiv strategic care să fie în concordanță cu strategia de dezvoltare a băncii. Atenția și eforturile organelor responsabile de îndeplinirea funcțiilor de control intern ar trebui să se concentreze asupra celor mai importante riscuri ale activității și să utilizeze eficient resursele și datele în toate etapele activității lor, precum și să dezvolte în mod activ abilitățile profesionale ale angajaților, astfel încât aceștia să poată acorda o atenție mai mare celor mai semnificative riscuri bancare. Totodată, se poate afirma că băncile din Republica Moldova au acumulat deja competența și experiența în organizarea activității de control intern. Activitatea acestora are loc în conformitate cu cerințele Băncii Naționale a Moldovei, pun în aplicare cele mai bune practici internaționale și își adaptează activitățile la condițiile economice, mediul de afaceri și realitățile comerciale ale băncii. Pentru a crea un sistem eficient de audit și control intern, este necesar să se organizeze un proces de gestionare a riscurilor în limitele acceptabilității acestora, acoperind riscurile interne și externe inerente activităților fiecărei entități, astfel încât să ofere garanții rezonabile a realizării obiectivelor.

Inovațiile care au loc în domeniul reglementării controlului intern ca indicator cheie al calității guvernanzăi corporative necesită introducerea unor metode progresive pentru evaluarea funcționării sistemului de control intern în sine. Influențat de tendințele moderne: introducerea unei abordări bazate pe risc, separarea funcțiilor de control intern și audit intern, determinarea rolului conformității, contracararea legalizării (spălării) a banilor din infracțiuni și finanțarea terorismului (AML / CFT), includerea unui plan

¹ © Stela CIOBU, stela.ciobu@gmail.com

² © Ion CARA, ion.cara3@gmail.com

de continuitate a activității etc., nu doar schema sistemului de control intern s-a schimbat, ci și principiile și abordările organizării acestuia [10].

2. Metode aplicate

Supportul informațional al cercetării constă în rapoartele și publicațiile instituțiilor financiare internaționale (Fondul Monetar Internațional, Banca pentru Decontări Internaționale, Banca Mondială, Comitetul de la Basel pentru supraveghere bancară), actele normative, publicațiile și datele statistice de pe site-ul oficial al Băncii Naționale a Moldovei, publicații realizate de băncile centrale din țările europene, rezultatele cercetărilor științifice publicate în Republica Moldova, România și alte țări, prezentări incluse în conferințe internaționale etc. Totodată, pentru a atinge obiectivul principal al acestui studiu, au fost utilizate datele din rapoartele anuale ale celor unsprezece bănci licențiate din Republica Moldova.

Pentru elaborarea acestei lucrări, a fost aplicată o metodologie de cercetare cantitativă bazată pe utilizarea metodelor de cercetare științifică, incluzând: metoda matematică, metoda statistică și analitică, metoda grafică, metoda de sinteză, analiza comparativă, metoda de observare etc.

3. Rezultate obținute și dezbateri

Organizarea sistemului de control intern al băncii presupune faptul că procedurile de control acoperă toate domeniile de activitate ale băncii. Totodată, riscul potențial este diferit pentru fiecare operațiune și tranzacție efectuate de bancă. Riscul posibilelor pierderi variază de la o valoare minimă, rezultată din efectuarea unei simple operațiuni, până la riscul pierderii unei părți semnificative a activelor - atunci când a fost stabilită o strategie greșită de creditare sau investiție. Prin urmare, abordarea controlului intern este, de asemenea, diferită: de la crearea celor mai simple proceduri de control în cadrul contabilității până la utilizarea tehnologiilor complexe pentru evaluarea și gestionarea riscurilor cu participarea multor departamente ale băncii.

3.1 Principalele criterii pentru evaluarea eficienței controlului intern în sectorul bancar din Republica Moldova

În prezent, în practica bancară din Republica Moldova, în ceea ce privește abordările de evaluare a calității sistemului de control intern, cadrul legal este determinat de Metodologia de supraveghere și evaluare a activității băncilor, aprobată prin Hotărârea Comitetului executiv al BNM nr.63/2019. Documentul a transpus standardele internaționale și cele mai bune practici în domeniul supravegherii sectorului bancar și conține inclusiv recomandări privind evaluarea cadrului de administrare a activității și a mecanismelor de control intern în bancă de către reprezentanții BNM [10]. Componentele complexe organizaționale și substanțiale ale sistemului de control intern ar trebui să asigure viabilitatea acestuia și, respectiv, eficiența operațională, atunci când se dezvoltă o metodologie pentru evaluarea eficacității controlului intern, este necesar să se bazeze pe o serie de criterii pentru evaluarea utilității și a indicatorilor de performanță ale sistemului, care sunt:

- informarea managerilor băncii cu privire la neajunsurile identificate în cursul controlului;
- nivel nesemnificativ al costurilor activității de control;
- identificarea în timp util a problemelor și elaborarea de recomandări pentru eliminarea acestora.

Evaluarea sistemului de control intern include un sistem de indicatori care evaluează activitatea unităților de control speciale și aria de responsabilitate a acestora, eficacitatea verificărilor efectuate, precum și dezvoltarea și măsurile implementate pentru a elimina încălcările și neajunsurile identificate în sistemul de management atât pentru tipurile individuale de activități, cât și în sistemul de control intern în sine.

Actualmente, problema alegerii unei metodologii optime pentru evaluarea performanței sistemului de control intern într-o bancă este destul de relevantă [7, 8]. Calitatea managementului băncilor este evaluată pe baza rezultatelor evaluărilor indicatorilor sistemului de gestionare a riscurilor, a stării controlului intern, a gestionării strategice a riscurilor și a gestionării riscurilor a motivației materiale a personalului. Prin urmare, analiza coeficienților reprezintă cea mai bună metodă analitică de evaluare a performanței băncii în timp și pentru compararea performanței unei bănci cu cea a altor bănci similare (compararea cu media pe grupă) [2].

Evaluarea eficienței controlului intern se poate baza pe o mulțime de metode combinate în două grupe:

- Metoda de evaluare calitativă (evaluarea expert). Evaluarea calitativă se bazează pe abordarea utilizată de BNM în evaluarea și auditul sistemelor de control intern. Metoda se bazează pe testarea

sistemelor de control intern de către experții la procesul de evaluare în principalele elemente ale controlului intern. În același timp, testarea se bazează pe răspunsuri la întrebări bazate pe Recomandările metodologice ale BNM și cerințele Comitetului Basel privind supravegherea bancară.

- Metoda de evaluare cantitativă (modele de calcul formate pe baza metodelor matematice și statistice). Această metodă se bazează pe determinarea indicatorilor financiari, care sunt o condiție prealabilă pentru eficiența financiară a băncii dar și identificarea indicatorilor cantitativi care indică activitatea sistemului de control intern.

Trebuie remarcat faptul că fiecare dintre tehnicile existente are propriile avantaje și dezavantaje. Evaluările experților depind de nivelul de calificare și obiectivitatea experților. Estimările de evaluare sunt simple, dar, de obicei, se bazează pe coeficienți constanți care pot fi luați în considerare cu o întârziere, factorii de risc care se modifică în timp, precum și pe relații incorecte calculate, reciproc excluzive și indicatori complementari, ceea ce le face uneori nesigure. Cu ajutorul modelelor de calcul, este posibil să se obțină valori destul de exacte ale indicatorilor, dar astfel de modele au o serie de ipoteze și de multe ori nu iau în considerare factorii care nu pot fi cuantificați direct (factorul uman, etc.) [8].

3.2 Evaluarea elementelor sistemului de control intern

În scopul evaluării sistemului de control intern în băncile din RM, au fost identificați și evaluați indicatorii reprezentativi ai celor cinci componente ale controlului intern. Prin urmare, sunt utilizate atât metode calitative de evaluare a organizării sistemului de control intern, cât și metode cantitative.

Din lipsa datelor referitoare la banca cu cel mai eficient sistem de control intern, studiul analizează evoluția indicatorilor selectați raportat la valorile medii pe sistemul bancar. Totodată, o abordare pentru evaluarea eficacității sistemului de control intern, descrisă nu trebuie considerată o concluzie cu privire la eficacitatea deplină a întregului sistem de control intern.

1. Mediu de control reprezintă un set de standarde, procese și structuri care oferă baza pentru efectuarea controlului intern în întreaga entitate. Astfel, eficacitatea controlului intern este, într-o anumită măsură, determinată de atitudinea consiliului băncii față de îmbunătățirea și dezvoltarea guvernantei corporative și a principalelor sale elemente: sistemul de control intern și sistemul de gestionare a riscurilor. Este cunoscut că dimensiunea consiliului este un mecanism intern crucial al guvernantei corporative, joacă un rol major în managementul unei entități și stabilește tonul de sus în ceea ce privește importanța controlului intern, inclusiv standardele de conduită așteptate [4]. Prin urmare, dimensiunea consiliului băncii poate fi considerat un indicator relevant pentru evaluarea mediului de control. Numărul mic de membri ai consiliului contribuie atât la menținerea eficacității acestuia, cât și la un schimb mai exact idei între membrii săi. Totuși, nici în legislația Republicii Moldova, nici în practicile internaționale nu se specifică un număr optim de membri în componența consiliului, însă conform opiniei mai multor analiști cel mai optim număr de membri ai consiliului este de 3-7 persoane [5]. Conform informațiilor disponibile pe paginile web ale băncilor, componența minimă a consiliului băncii este înregistrată la BCR Chișinău, cu doi membri, iar componența maximă, de șapte membri, este înregistrată la BC „Moldindconbank” S.A., BC „Victoriabank” S.A. și B.C. „Eximbank” S.A..

Numărul mediu al membrilor consiliului pe total sector bancar constituie 5 membri, astfel, în contextul indicatorului analizat, poate fi concluzionat că BC „Moldova - Agroindbank” S.A., BC „EuroCreditBank” S.A. și B.C. „ProCredit Bank” S.A. dețin cel mai optim număr de membri ai consiliului, fiind considerat și cel mai eficient.

2. Evaluarea riscurilor. În cadrul managementului riscurilor, băncile ar trebui să specifice obiective adecvate, să identifice, analizeze și să evalueze riscurile și schimbările semnificative. În contextul acestui studiu, în scopul evaluării expunerii riscului au fost analizați următorii indicatori:

- experiența membrilor organelor de conducere a băncilor din Republica Moldova. Pe parcursul istoriei, la nivel mondial, au avut loc o mulțime de scandaluri corporative în special din cauza lipsei de cunoștințe a consiliului, astfel, entitățile afectate au crescut nivelul de prudență în componența consiliului, prin includerea în componența consiliului a membrilor cu experiență în domeniul financiar-bancar. Totodată, astfel de cerință este menționată inclusiv în Legea privind activitatea bancară. Experiența membrilor consiliului și conducerii executive și capacitatea acestora de a identifica, evalua și monitoriza riscurile, contribuie la reducerea consecințelor riscurilor bancare. Conform studiilor efectuate de Burak Güner et al. (2008), membrii consiliului cu experiență în domeniul financiar influențează semnificativ investițiile și deciziile de finanțare, fiind demonstrat și faptul că există o puternică corelație pozitivă între riscul de credit și funcția de gestionare a riscurilor a consiliului și organului executiv [1]. Numărul membrilor consiliului cu experiență în domeniul financiar, ca pondere în numărul total de membri în consiliu pe sector bancar a constituit sută la sută iar majoritatea dețin studii economice sau financiare. Este de menționat faptul că toți membrii consiliilor băncii

fie au activat în funcții similare și anterior în cadrul diferitor instituții sau sunt persoane cu o vastă experiență didactică în instituții de învățământ superior în domeniul economic și financiar-bancar, deținători de titluri științifice în aceste domenii. Totodată, pe lângă faptul că consiliul ar trebui să dețină experiență în domeniul financiar, organul executiv, la fel, ar trebui să dețină o astfel de experiență. Astfel, în urma studiului a fost identificat faptul că toți membrii organelor de conducere ale băncilor, în număr de 46 de persoane, inclusiv președinți și membri ai organelor de conducere dețin o experiență de cel puțin cinci ani în domeniul financiar-bancar.

- ponderea activelor negeneratoare de venituri în activele totale (Figura 1). A fost analizată evoluția valorii medii lunare a activelor negeneratoare de dobândă ca pondere în valoarea medie lunară a activelor în perioada anilor 2016-2020, fiind înregistrată o diminuare de la 21,8% la 16,9% la sfârșitul anului 2020 în mediu pe sector bancar. Diminuarea acestei ponderi ar trebui evaluată pozitiv, deoarece indică o creștere a eficienței utilizării de către bancă a activelor existente. Cu toate acestea, trebuie avut în vedere faptul că o valoare prea scăzută a acestui indicator poate semnala un grad crescut de riscuri asociate diversificării activelor de către bancă (diminuarea ponderii activelor lichide sau diminuarea investițiilor în imobilizări) [3].

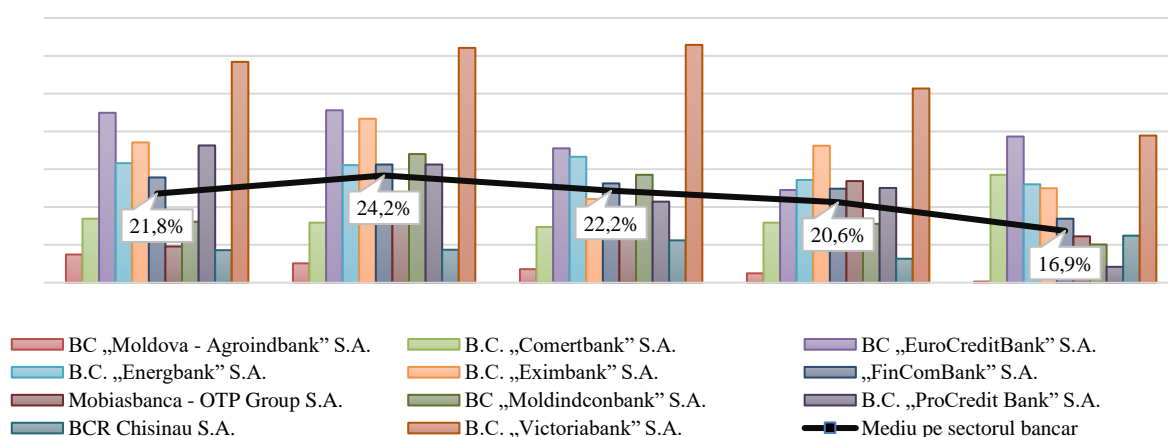

Figura 1. Evoluția valorii medii lunare a activelor negeneratoare de dobândă / valorii medii lunare a activelor în perioada anilor 2016-2020, %.

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Băncii Naționale a Moldovei.

Ca mai înaltă pondere a activelor negeneratoare de dobândă în total active la situația din 31.12.2020 a fost înregistrată la B.C. „Victoriabank” S.A. – 29,5%, fiind remarcată o diminuare semnificativă cu cca 11,9% în anul 2020 comparativ cu cea mai înaltă valoare înregistrată în ultimii cinci ani, de 41,4%, în anul 2018. Astfel, schimbarea structurii acționarilor și respectiv a organelor de conducere a băncii în anul 2018, ar putea fi considerată un factor important al majorării activelor generatoare de dobândă. BC „EuroCreditBank” S.A. de asemenea înregistrează o pondere înaltă a activelor negeneratoare de dobândă, de 29,3% în anul 2020, cu o diminuare de cca 3,1% față de anul 2016, însă cu o creștere bruscă de cca 7,1% față de anul 2019. Totodată, se poate observa faptul că doar patru patru bănci dețin o pondere ale indicatorului sub nivelul mediu pe total sector bancar. Nivelul minim al activelor negeneratoare de dobândă a fost înregistrat la B.C. „ProCredit Bank” S.A. – 12%, care s-a diminuat semnificativ comparativ cu anul 2019 cu cca 10,4%. comparativ cu media pe sectorul bancar. Astfel, în contextul indicatorului analizat, rezultatele cele mai apropiate de media pe sector și respectiv cea mai eficientă utilizare de către bancă a activelor existente, la finele anului 2020, au fost înregistrate la BCR Chisinau S.A. – 16,2% și Mobiasbanca - OTP Group S.A. – 16,1%.

- rata creditelor neperformante (Figura 2). Raportul dintre creditelor neperformante și creditelor totale arată capacitatea băncilor de a gestiona riscul de credit. În perioada anilor 2016 - 2020, se observă o tendință de descreștere a acestui indicator cu cca 9 %, de la 16,4% în anul 2016 la 7,4% în anul 2020. Analiza comparativă a datelor denotă faptul că la sfârșitul anului 2020, cinci din unsprezece bănci indică un nivel mai înalt decât media pe sectorul bancar.

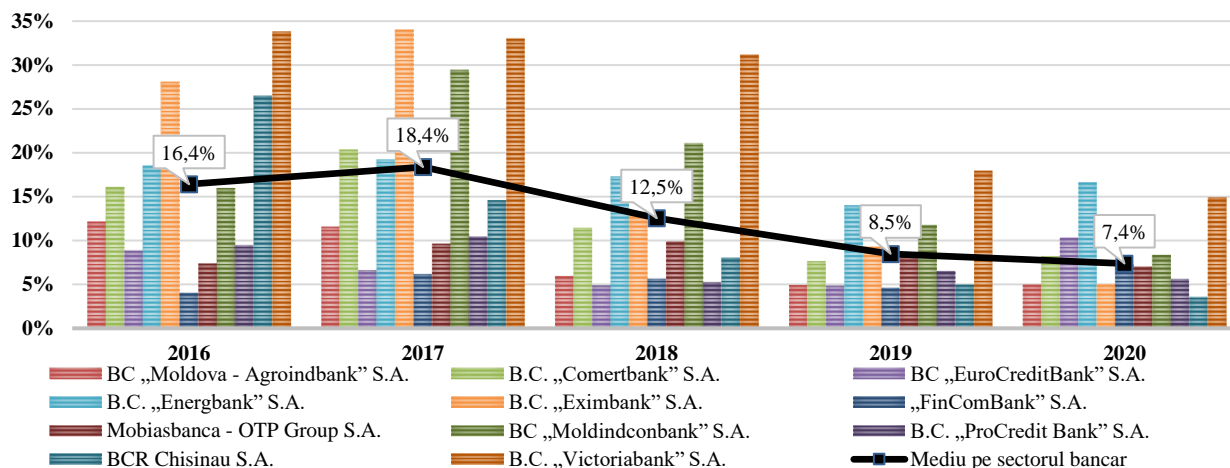

Figura 2. Evoluția ratei creditelor neperformante în perioada anilor 2016-2020, %.

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Băncii Naționale a Moldovei.

Cea mai mare pondere a creditelor neperformante la finele anului 2020 a fost înregistrată la B.C. „Energbank” S.A. – 16,6%, B.C. „Victoriabank” S.A. – 15,0% (dar merită remarcată dinamica în descreștere a acestui indicator începând cu anul 2016, care arată o tendință pozitivă) și BC „EuroCreditBank” S.A. – 10,3% (o creștere bruscă a acestui indicator, cu cca 5% a avut loc în anul 2020), fapt care indică atât o evaluare de calitate scăzută a bonității clienților, un răspuns întârziat la deteriorarea stării financiare a debitorului dar și recrutarea necalitativă a personalului. Trebuie remarcat faptul că aceste constatări fac obiectul controlului intern al băncii. Cele mai scăzute rate, la situația din 31.12.2020 este înregistrată la BCR Chisinau S.A. – 3,6%, BC „Moldova - Agroindbank” S.A. – 5% și B.C. „Eximbank” S.A. – 5%, care este o consecință a unei evaluări reale a solvabilității și a bonității creditorilor debitorilor, formarea unei cantități suficiente de rezerve suplimentare în cazul nerambursării împrumuturilor, un sistem funcțional de monitorizare a rezultatelor activităților financiare și economice ale clienților. Astfel, nivelul mai scăzut al creditelor neperformante este dovada unei bune strategii de gestionare a riscului de credit. În contextul indicatorului analizat, rezultatele cele mai apropiate de media pe sector și respectiv ce mai optimă strategie de gestionare a riscului de credit, în anul 2020, au fost înregistrate la „FinComBank” S.A. – 7,2% și Mobiasbanca - OTP Group S.A. – 7,0%.

- rata de acoperire a capitalului (Figura 3). Un alt indicator relevant în evaluarea riscului reprezintă performanța operațională iar indicatorul reprezentativ este considerat rata de acoperire a capitalului. Acest indicator are o importanță majoră pentru bănci fiind considerată ca unul din indicatorii cheie al performanței și pot influența, de asemenea, deciziile de afaceri din bănci (strategia de afaceri, crearea noilor produse bancare și remunerarea). Băncile au nevoie de informații de bună calitate pentru a sprijini luarea deciziilor. De asemenea, trebuie remarcat faptul că este foarte importantă acuratețea acestor calcule și pot fi premise pentru crearea conflictelor de interese care trebuie gestionate, astfel, băncile trebuie să aibă control intern și guvernare puternică în jurul acestor măsuri [6].

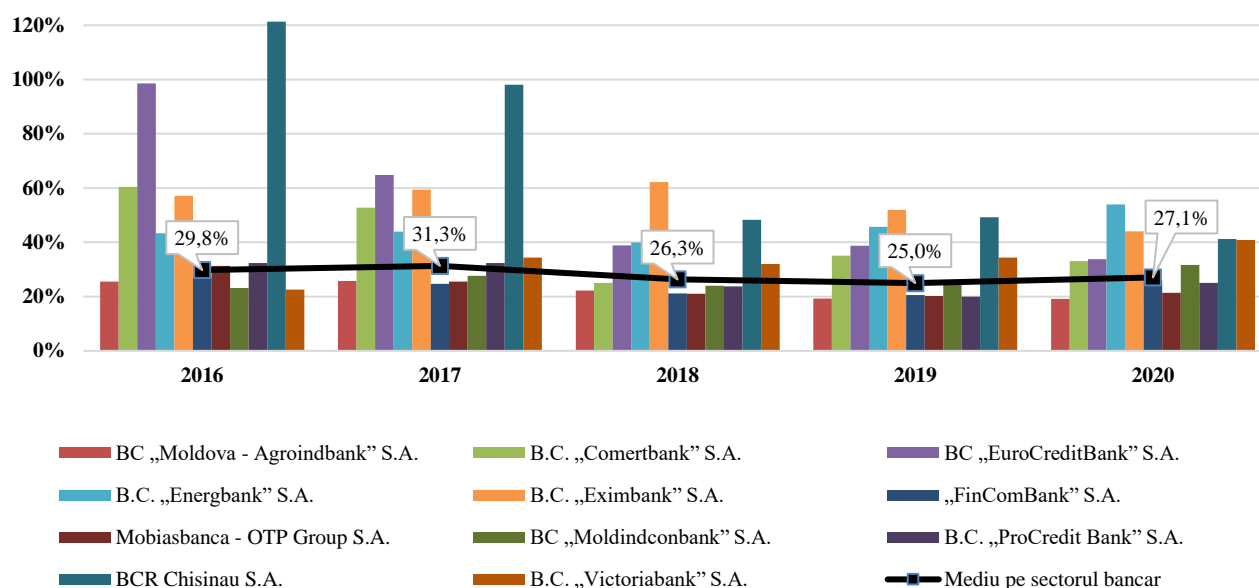

Figura 3. Evoluția ratei de adecvare a capitalului în perioada anilor 2016-2020.

Source: Developed by the authors based on data from the National Bank of Moldova.

La sfârșitul anului 2020, se observă o ușoară diminuare a nivelului de capitalizare în mediu pe sector bancar, cu cca 2,7% față de anul 2016 iar conform calculului nou bazat pe metodologia Basel III, toate băncile respectă cerințele privind normativul adecvării capitalului ponderat la risc de 10%. Băncile cu cel mai ridicat nivel al indicatorului sunt B.C. „Energbank” S.A. – 54,0 la sută și B.C. „Eximbank” S.A. – 44,1 la sută, iar comparativ cu media pe sistem bancar, de 27,1 la sută, se poate menționa că aceste bănci sunt supracapitalizate, ceea ce vorbește despre un management mai puțin calitativ al activelor bancare. Rata înaltă a adecvării capitalului demonstrează capacitatea băncilor de a-și îndeplini obligațiunile de plată și a satisface nevoile clienților, astfel fiind exclusă posibilitatea efectuării operațiunilor cu risc sporit de pierderi financiare. Astfel, comparativ cu media pe sector, la finele anului 2020, nivelul minim de capitalizare este înregistrat la „FinComBank” S.A. – 25,9% și B.C. „ProCredit Bank” S.A. – 25,0 la sută.

3. Activitățile de control sunt politicile și procedurile care contribuie la asigurarea respectării directivelor managementului și acțiunilor necesare a fi luate pentru a aborda riscurile la adresa obiectivelor entității.

În scopul evaluării activităților de control urmează a fi analizați indicatorii:

- diversificarea veniturilor. Progresul tehnologic a generat atât inovarea cât și dezvoltarea și totodată diversificarea de noi produse pentru servicii financiare. Astfel, dorința băncilor de a-și majora profitabilitatea ar putea afecta expunerea în plus la diferite riscuri noi. Organele de conducere ale băncilor, experiența acestora și dimensiunile băncilor și concurența sunt factorii primordialii care determină diversificarea veniturilor. Potrivit McNally (2013), încadrul controlului intern, amploarea și natura diversificării sunt surprinse ca un element important care ar putea duce la comportarea necorespunzătoare a managementului. Indicatorul reprezentativ al diversificării veniturilor reprezintă numărul de sucursale noi deschise anual, astfel, începând cu anul 2016 până în anul 2020, pe total sector bancar s-au deschis opt sucursale noi, cele mai mult fiind deschise în anul 2017 (trei sucursale de către B.C. „ProCredit Bank” S.A. și două de către BCR Chisinau S.A.). Totodată, în aceeași perioadă s-au închis douăsprezece sucursale, din care, ce mai mare parte, în anul 2020 (șase de către BC „Moldova - Agroindbank” S.A. și trei de către B.C. „Victoriabank” S.A.). Extinderea numărului și volumul operațiunilor la distanță dezvoltate în ultima perioadă în bănci a fost factorul determinant în închiderea subdiviziunilor băncilor. În scopul asigurării unei conexiuni online cât mai rapide și mai protejate, băncile implementează și perfecționează aplicații mobile și platforme pentru computer destinate plăților online [11]. Totodată, perfecționarea produselor și serviciilor bancare existente fiind un proces continuu ar putea genera și în continuare optimizări ale subdiviziunilor bancare.

- asigurarea limitelor de credit (Figura 4). Ponderea creditelor acordate de bănci față de activele totale s-a diminuat cu cca 3,8 la sută în raport cu anul 2016, constituind 43,9 la sută la finele anului 2020. Băncile

care dețin o pondere ale acestui indicator peste media pe sectorul bancar, sunt B.C. „ProCredit Bank” S.A. – 65,6%, BC „Moldova - Agroindbank” S.A. – 51,3%, Mobiasbanca - OTP Group S.A. – 53,6% și B.C. „Comertbank” S.A. 43,9%.

Totodată, este de remarcat faptul că pe parcursul anului 2020, cea mai semnificativă creștere a fost înregistrată la B.C. „ProCredit Bank” S.A., cu cca 9,2% față de anul precedent. Cea mai scăzută pondere a creditelor în total active a fost înregistrată la B.C. „Energbank” S.A. – 26,5% (descreștere față de anul 2019 cu cca 10,2%), B.C. „Victoriabank” S.A. – 30,3% și BCR Chisinau S.A. – 31,4%. Astfel, cu cât mai mare este rata creditelor acordate față de activele totale, cu atât lichiditatea este mai scăzută și banca este mai expusă riscurilor de credit.

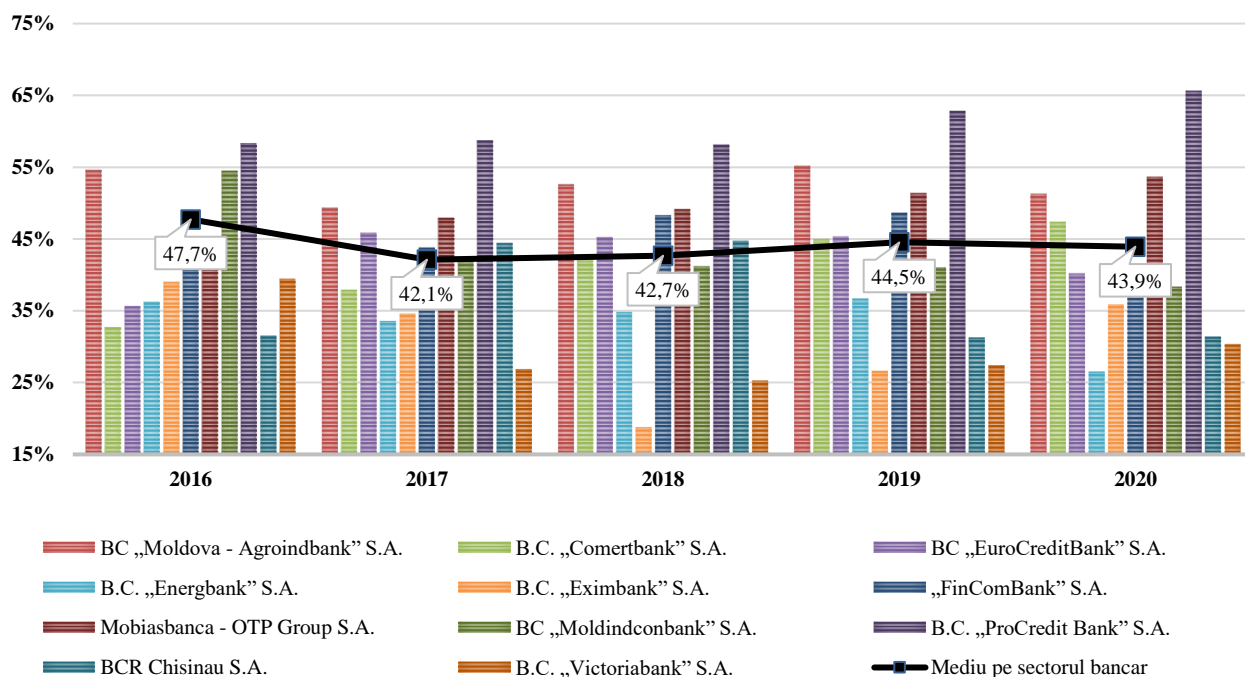

Figura 4. Evoluția ponderii volumului creditelor / total active în perioada anilor 2016-2020, %.

Source: Developed by the authors based on data from the National Bank of Moldova.

Comparativ, însă, cu media pe sector, la finele anului 2020, cea mai apropiată pondere a creditelor acordate este înregistrată la B.C. „Comertbank” S.A. – 47,4 și BC „EuroCreditBank” S.A. – 40,2%.

- conformitate și prudență. Rata dintre volumul creditelor și depozite, în mediu pe sector bancar, în perioada anilor 2016-2020 (Figura 5) a înregistrat fluctuații minore, oscilând la nivelul de 0,6.

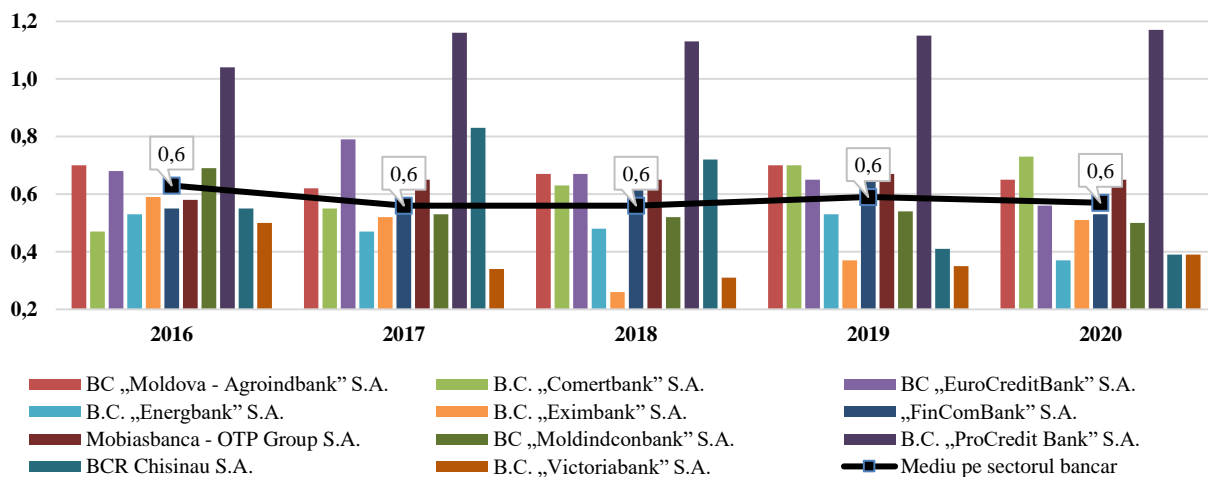

Figura 5. Evoluția ratei dintre volumul creditelor și depozitelor în perioada anilor 2016-2020.

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Băncii Naționale a Moldovei.

Băncile care dețin o pondere ale acestui indicator peste media pe sectorul bancar, sunt B.C. „ProCredit Bank” S.A. – 1,2%, iar BC „Moldova - Agroindbank” S.A., Mobiasbanca - OTP Group S.A. și B.C. „Comertbank” S.A. indică o pondere de cca 0,7%.

Rata extrem de înaltă la „ProCredit Bank” S.A. indică faptul că toate depozitele sunt absorbite de împrumuturi, situație care ar putea declanșa probleme de lichiditate în cazul în care ar exista o întârziere în administrarea creditelor. Există o dependență excesivă de împrumuturi ca principală componentă a activelor. Totodată, cea mai scăzută rată a creditelor în total active a fost de cca 0,4% înregistrată la băncile B.C. „Energbank” S.A., B.C. „Victoriabank” S.A. și BCR Chisinau S.A. Rata optimă însă, comparativ cu media pe sectorul bancar la finele anului 2020 este înregistrată la BC „EuroCreditBank” S.A. și „FinComBank” S.A.

- eficiența managerială. În contextul evaluării eficienței manageriale, a fost analizat raportul dintre cheltuielile totale din exploatare și veniturile totale din exploatare, care în mediu pe sectorul bancar, în anul 2020 a înregistrat o diminuare semnificativă de cca 0,18 față de anul 2016 (Figura 6).

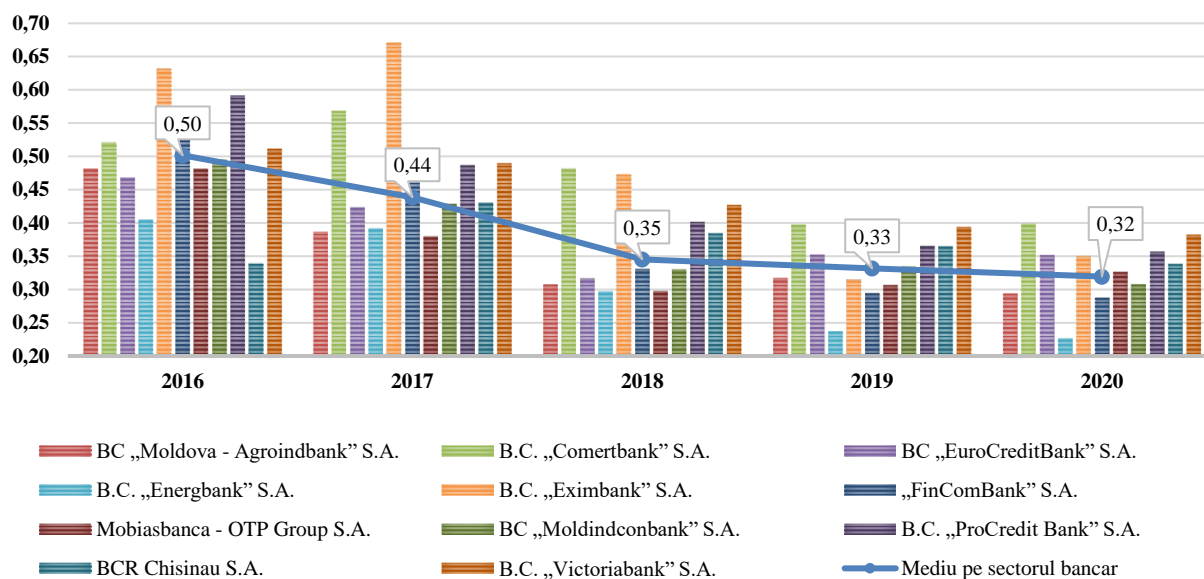

Figura 6. Evoluția ratei dintre cheltuielile totale din exploatare și veniturile totale din exploatare în perioada anilor 2016-2020.

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Băncii Naționale a Moldovei.

Cele mai înalte rate, sunt înregistrate la B.C. „Comertbank” S.A. și B.C. „Victoriabank” S.A.. Raportul mult mai mic decât media pe sector în anul 2020 al B.C. „Energbank” S.A., a fost înregistrat însă de către „FinComBank” S.A. și BC „Moldova - Agroindbank” S.A. Raportul de eficiență scăzut urmare a cheltuielilor totale mai mici, iar a veniturilor totale în creștere ar putea atrage atenția autorității de supraveghere, mai ales dacă aceleași bănci au înregistrate și alte deficiențe de control intern sau audit intern.

Nivelul optim considerat cel care indică rezultate aproape de nivelul mediu pe sector bancar, la sfârșitul anului 2020 este înregistrat la Mobiasbanca - OTP Group S.A. – 0,33 și BC „Moldindconbank” S.A. – 0,31 fapt care demonstrează performanța bună a băncilor și eficiența cu care este condusă banca.

4. Monitorizarea reprezintă o altă componentă a controlului intern, efectuată în special de către consiliul băncii, astfel, dacă ponderea membrilor independenți este mai înaltă, există tendința unei funcții de monitorizare mai bune [1]. Conform Legii privind activitatea băncilor, consiliul băncii trebuie să fie format dintr-un număr impar de membri persoane fizice, dar nu mai puțin de trei, din care cel puțin 1/3 din totalul membrilor aleși în consiliu trebuie să fie independenți. Prin urmare, a fost identificat faptul că în cadrul tuturor băncilor este respectată această cerință, iar cea mai mică pondere a numărului membrilor independenți în numărul total de membri în consiliu este reprezentată de „FinComBank” S.A. cu un membru independent din trei. Deasemenea, în șase bănci, consiliul băncii este format complet din membri independenți (BC „Moldindconbank” S.A., B.C. „EXIMBANK” S.A., "Mobiasbanca - OTP Group S.A.", BC „EuroCreditBank” S.A., B.C. „ENERGBANK” S.A., B.C. „ProCredit Bank” S.A. și "BCR Chisinau S.A.).

Întrucât evaluarea controlului intern se încadrează în sarcina auditului, comitetul de audit realizează funcția de monitorizare în scopul asigurării unei raportări financiare adecvate și solide. Totodată, comitetele

de audit îndeplinesc funcția de guvernare internă inclusiv pentru a proteja entitatea de riscurile reputaționale. Prin urmare băncile cu o bună calitate a auditului ar trebui să îmbunătățească sistemele de control intern și să reducă riscurile bancare. Totodată, s-a constatat că pentru analiza situațiilor financiare al anului 2019 doar cinci bănci au utilizat serviciile primelor patru companii de audit internaționale (BCR Chisinau S.A., Mobiasbanca - OTP Group S.A., B.C. „ProCredit Bank” S.A., B.C. „Victoriabank” S.A. și B.C. „Eximbank” S.A.). Totodată, ultimile situații financiare ale celorlalte bănci au fost auditate de primele zece companii de audit internaționale. Prin urmare, se poate de constatat faptul că calitatea auditului a fost executată la un nivel înalt.

5. Sistemele de informare și comunicare cuprind utilizarea informațiilor relevante și comunicarea internă și externă prin diferite tipuri de raportări. Conform Legii 202/2017 privind activitatea băncilor, în scopul asigurării disciplinei și transparenței pieței, băncile trebuie să facă publice informații referitoare, cel puțin, la cadrul de administrare a activității, fondurile proprii, cerințe de capital, expunerile la risc, amortizoarele de capital, alți indicatori-cheie, politici interne, inclusiv politica de remunerare, în măsura și condițiile prevăzute în actele normative emise în aplicarea legii menționate [9]. În urma studiului a fost identificat faptul că toate cele unsprezece bănci din sectorul bancar au prezentat în timp util rapoartele financiare în conformitate cu standardele internaționale și au publicat informațiile necesare conform legislației, acestea fiind accesibile publicului larg pe paginile WEB ale băncilor.

Prin urmare, a fost identificat faptul că toate elementele controlului intern contribuie semnificativ la diminuarea riscurilor bancare și astfel, la creșterea performanței băncilor. Totodată, determinarea eficacității subdiviziunilor responsabile de control intern este o sarcină dificilă, datorită faptului că efectul nu se produce la momentul și locul în care se iau măsuri de control, ci în rezultatul financiar general al băncii. Pe lângă rezultatele financiare, controlul implică și schimbări calitative în sistemul de management pentru procesele individuale, care nu pot fi întotdeauna determinate în termeni monetari.

4. Concluzii și recomandări

Metoda utilizată pentru evaluarea performanței sistemelor de control intern în bănci ne permite să concluzionăm că aceasta are un număr mare de neajunsuri și trebuie îmbunătățite. În condițiile de instabilitate a relațiilor de piață, incertitudinea, condițiile externe și interne ale activității băncilor sunt supuse în mod constant modificărilor, respectiv controlul intern trebuie ajustat la aceste modificări. Prin urmare, este deosebit de relevant în prezent să includem în evaluarea sistemului de control intern al monitorizării continue procesul de transformare a controlului intern. Ar trebui făcută o evaluare, în primul rând, a necesității transformării controlului intern, precum și a prezenței și actualității schimbării obiectivelor, conținutului, organizării și sprijinului metodologic al controlului intern în bănci. Pentru a rezolva această problemă, pare oportun să se dezvolte metode de evaluare a „flexibilității” controlului intern în băncile comerciale, care ar permite monitorizarea conformității sistemului de control intern cu condițiile actuale și viitoare ale afacerilor bancare, strategia de dezvoltare a băncii, să asigure actualizarea la timp a mediului de control, a reglementărilor, a formularelor și a controlului tipurilor, precum și a funcției asociate serviciilor de control intern și de gestionare a riscurilor.

Prin urmare, sistemele de control intern din băncile din Republica Moldova s-au dovedit a fi eficiente și compatibile cu cadrul de control intern COSO și cu principiile sale fundamentale.

În contextul eficienței controlului intern aferent fiecărei componente a acestuia, analizând situația de la finele anului 2020, poate fi constatat că prin prisma indicatorilor reprezentativi ai mediului de control, cele mai optime rezultate au fost identificate la BC „Moldova - Agroindbank” S.A., BC „EuroCreditBank” S.A. și B.C. „ProCredit Bank” S.A., aceste bănci având un număr al membrilor consiliului băncii cel mai aproape de media pe sectorul bancar. Totodată, analizând elementul evaluarea riscurilor, Mobiasbanca - OTP Group S.A. a înregistrat cele mai bune rezultate ale indicatorilor reprezentativi, totuși, se recomandă conducerii și consiliului de administrație al băncilor să pună mai mult accent pe gestionarea riscurilor și să investească mai mult în aceasta. Acest lucru se datorează faptului că băncile operează într-un mediu cu risc mai ridicat decât orice altă instituție financiară. Referitor la activitățile de control, mai multe bănci au indicat un grad mai înalt al unor indicatori reprezentativi, comparativ cu media pe sectorul bancar la finele anului 2020, astfel, nu poate fi identificată o bancă cu cele mai eficiente activități de control. Prin urmare, fiecare bancă ar trebui să facă eforturi pentru a detecta lacune care împiedică eficientizarea activităților de control cât mai devreme posibil, astfel încât să poată lua măsurile corespunzătoare în timp util. Funcția de monitorizare este considerată a fi mai eficientă, din perspectiva indicatorilor analizați la BC „Moldindconbank” S.A., B.C. „EXIMBANK” S.A., "Mobiasbanca - OTP Group S.A.", BC „EuroCreditBank” S.A., B.C. „ENERGBANK” S.A., B.C. „ProCredit Bank” S.A. și "BCR Chisinau S.A.,

unde consiliul băncii este format complet din membri independenți. Deasemenea, sistemele de informare și comunicare sunt eficiente în toate cele unsprezece bănci din sectorul bancar care au prezentat în timp util rapoartele financiare în conformitate cu standardele internaționale și au publicat informațiile necesare conform legislației.

Majoritatea controalelor interne sunt integrate direct în aplicații software, altele însă, implică activități procedurale standardizate în politicile unei bănci. Importanța relativă a unui control individual sau lipsa acestuia trebuie privită în contextul altor controale întrucât fiecare bancă este unică, iar un set de proceduri interne nu poate fi același pentru toate entitățile. Totodată, toate sistemele de control intern ar trebui să includă medii de control eficiente, activități de control, evaluarea riscurilor, sisteme de informare și comunicare și sisteme de monitorizare [4]. Prin urmare, a fost identificat faptul că toate elementele controlului intern contribuie semnificativ la diminuarea riscurilor bancare și astfel, la creșterea performanței băncilor. Ca recomandare generală, băncile ar trebui să găsească soluții pentru creșterea interesului și participării organelor de conducere în activitatea sistemului de control intern, fără de care funcționarea eficientă a acestui sistem este imposibilă.

Referințe bibliografice/ Bibliographical references:

1. AKWAA-SEKYI E.K., MORENO J.G. Internal controls and credit risk relationship among banks in Europe. *Intangible Capital*. [pdf]. 2017, vol. 13(1), p. 25-30. [accesat 26.01.2020]. Disponibil:<http://dx.doi.org/10.3926/ic.911>
2. COCIUG, V., TIMOFEI, O. *Control și audit intern bancar*. Chișinău, 2008, 119 p. ISBN 978-9975-75-391-3.
3. COCIUG, V., CINIC, L., TIMOFEI, O. *Management bancar : Culeg. de probleme*. Chișinău, 2008, 137 p. ISBN 978-9975-75-393-7.
4. FDIC, 2019. *Risk Management Manual of Examination Policies*. [accesat 06.01.2021]. Disponibil: <https://www.fdic.gov/regulations/safety/manual/section4-2.pdf>
5. International Finance Corporation, 2012. *Effective Board of Directors Guide*. [accesat 09.01.2021]. Disponibil: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/d773631d-aac9-4c59-99c5-68cbc124d4a6/Effective_Board_of_Directors_Guide.pdf?MOD=AJPERES&CVID=msknl4o
6. ICAEW, 2015. *Reporting on regulatory capital: choices for assurance*. [accesat 19.01.2021]. Disponibil: <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/financial-services/financial-planning-and-advice/reporting-on-regulatory-capital-choice-for-assurance-report.ashx?la=en>
7. СЕРЕБРЯКОВА, Т. Ю. *Риски организации и внутренний экономический контроль*. [online]. НИЦ ИНФРА-М, Москва., 2013, 111 p. ISBN 978-5-16-004364-7. Disponibil: <https://znanium.com/catalog/product/406129>
8. ПАСЕЧНИК, Е.В. Сравнительный анализ методик оценки системы внутреннего контроля в коммерческих банках России. *Современные наукоемкие технологии. Региональное приложение* [online]. 2012, nr.2(30), p. 59-65. Disponibil: https://www.isuct.ru/e-publ/snt/sites/ru.e-publ.snt/files/2012/02/9_snt_2012_n02_59.pdf
9. Lege privind activitatea băncilor: nr. 202 din 06 octombrie 2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2017, nr. 434-439, art. 727.
10. Banca Națională a Moldovei, [online] Disponibil la: <http://www.bnm.md>.
11. Băncile licențiate din Republica Moldova, [online] Disponibil la: <http://www.comertbank.md>, <http://www.energbank.com>, <http://www.ecb.md>, <http://www.eximbank.com>, <http://www.moldindconbank.com>, <http://www.maib.md>, <http://www.procreditbank.md>, <http://www.bcr.md>, <http://www.victoriabank.md>, <http://www.fincombank.com>, <http://www.mobiasbanca.md>.